

Mobilność więźniów pracujących przy rol-
wagach wykorzystywali również członkowie
działających w obozie grup *ruchu oporu do
pozyskiwania i przenoszenia informacji, gryp-
sów, leków, żywności itp.

Portret romskiej
więźniarki wykonany
w obozie przez
Dinę Gottliebovą
na polecenie
Josefa Mengele.
W Auschwitz zginęło
co najmniej 21 tys.
z deportowanych tam
23 tys. Romów

ROMOWIE

Naziści uznali Romów za „element wrogi”,
dziedzicznie rzekomo uwarunkowany skłon-
nością do popełniania przestępstw i zachowań
aspołecznych. Już od 1933 r. stali się zatem,
obok Żydów, celem prześladowań o podło-

żu rasistowskim: najpierw poprzez rejestrację,
pozbawienie prawa do wykonywania niektó-
rych zawodów, zakaz zawierania małżeństw
mieszanych, potem kierowanie do robót przy-
musowych, aż wreszcie osadzanie w obozach
koncentracyjnych.

Z chwilą wybuchu II wojny światowej
podjęto decyzję o przesiedleniu niemieckich
Romów do okupowanej Polski, lecz począt-
kowo była ona realizowana niekonsekwentnie
i w odniesieniu tylko do wybranych romskich
społeczności. Wkrótce jednak na terenach oku-
powanych niemieckie władze policyjne zaczę-
ły dokonywać aresztowań i egzekucji Romów,
a od czerwca 1941 r. także na tyłach frontu
wschodniego, gdzie wraz z Żydami byli maso-
wo mordowani przez tzw. Einsatzkomanda.

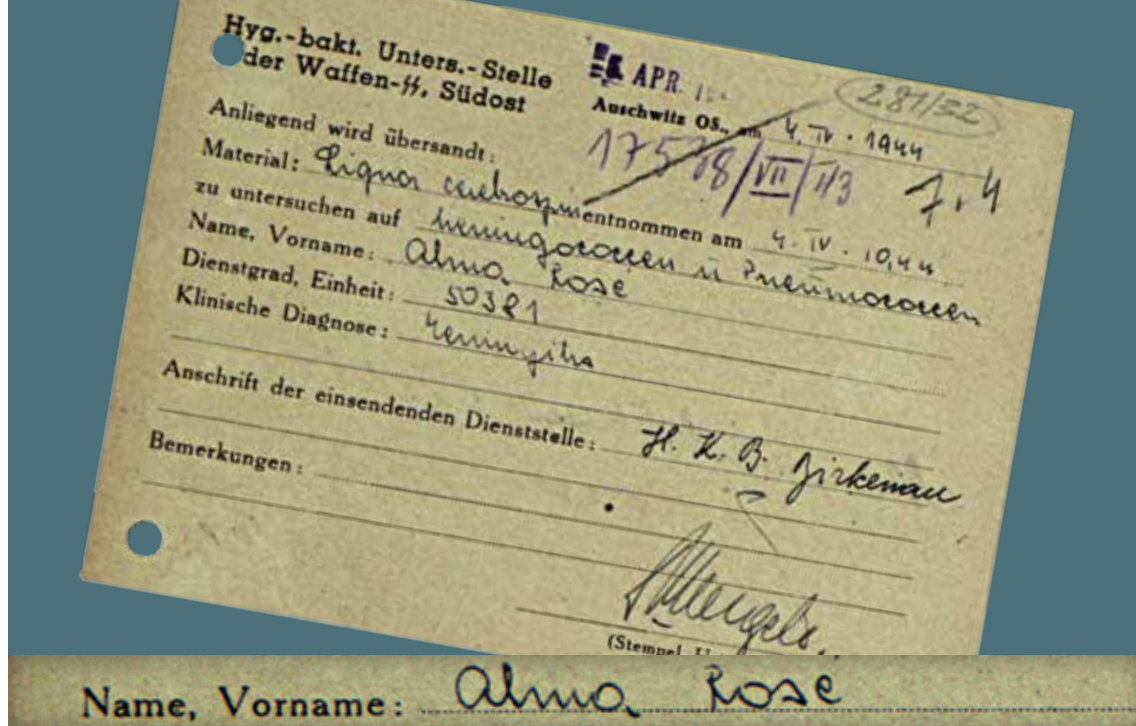
W grudniu 1942 r. Heinrich *Himmler wy-
dał rozkaz w sprawie ich skierowania do obozu
koncentracyjnego, precyzując wkrótce potem,
iż będzie to Auschwitz. Wraz z niemieckimi Ro-
mami deportowano do niego również Romów
z Austrii, Czech, Polski i w mniejszej liczbie
z krajów Europy Zachodniej. Umieszczono ich
w Birkenau, w *Zigeunerlager, gdzie większość
zmarła z głodu i chorób lub została zamordo-
wana w *komorach gazowych. Ponadto już od
poł. 1941 r. osadzano w obozie Romów przy-
wożonych pojedynczo lub w grupach z Polski,
Czech i Niemiec, traktowanych jak pozostali
więźniowie obozu. W sumie do Auschwitz de-
portowano ok. 23 tys. Romów, z czego zginęło
około 21 tys.

ROSÉ ALMA

Urodziła się w 1906 r. w Wiedniu, skrzy-
paczka. Pochodziła z rodziny żydowskiej o du-
żych tradycjach muzycznych: jej ojciec Arnold
był koncertmistrzem w orkiestrze Filharmonii
Wiedeńskiej, a wujek, Gustav Mahler, wybit-
nym kompozytorem. W latach 30. XX w. pro-
wadziła znany w Europie zespół „Die Wiener
Walzermädeln”.

Rok po przejściu władzy przez nazistów
w Austrii, w marcu 1939 r., wyemigrowała do

Zlecenie na wykonanie analizy płynu mózgowo-rdzeniowego Almy Rosé podpisane przez Josefa Mengele

Anglii. Wiosną 1940 r., podczas inwazji niemieckiej na zachodnią Europę, przebywała w Holandii, z której nie udało się jej wyjechać. W marcu 1942 r. poślubiła Holendra Constanta van Leeuwen Boomkamp, licząc, że dzięki temu uniknie represji wobec Żydów. Rachuby te jednak zawiodły i podjęła próbę ucieczki przez Francję do Szwajcarii. W jej trakcie została aresztowana, w styczniu 1943 r. osadzona w *Drancy, a w lipcu deportowana do Auschwitz (na liście transportowej figurowała jako Obna Vanleeuwen). Początkowo skierowano ją do *bloku 10 w obozie macierzystym. Jednak wkrótce przeniesiono ją do *Birkenau, gdzie objęła funkcję dyrygentki i kierowniczki *orkiestry.

Alma Rosé rozbudowała i zmieniała jej skład, a dzięki intensywnym ćwiczeniom podniosła poziom gry. Jej wirtuozerskie występy solowe podczas koncertów orkiestry budziły zachwyt esesmanów, a wyjątkowe umiejętności były doceniane przez kierownictwo obozu. Uzyskała pewien zakres swobody w kształtowaniu składu personalnego orkiestry i przygotowaniu repertuaru. Udało się jej również uzyskać szereg profitów dla członkiń zespołu, m.in. zwolnienie z pracy, lepsze warunki higieniczne i sanitarne w baraku.

Alma Rosé zmarła z niewyjaśnionych do końca przyczyn w kwietniu 1944 r. Lekarki w obozowym *szpitalu podejrzewały zapa-

lenie opon mózgowych. Pobrano jej płyn mózgowo-rdzeniowy, jednak badanie przeprowadzone w *Instytucie Higieny SS nie potwierdziło tej diagnozy. Wszelkie próby leczenia zawiodły.

RSHA

(niem. Reichssicherheitshauptamt)

Główny Urząd Bezpieczeństwa Rzeszy utworzony został we wrześniu 1939 r. w celu skoordynowania działalności różnych rodzajów istniejących w Niemczech organów policji. W jego skład wchodziły: Służba Bezpieczeństwa (Sicherheitsdienst – SD), Tajna Policja Państwowa (Geheime Staatspolizei – Gestapo) i Policja Kryminalna (Kriminalpolizei – Kripo). Dwie ostatnie nazywano też Policją Bezpieczeństwa (Sicherheitspolizei – Sipo), a jej placówki terenowe były odpowiedzialne za aresztowania i kierowanie uwięzionych do obozów koncentracyjnych. Szefami RSHA byli kolejno: Reinhard Heydrich, Bruno Streckenbach oraz Ernst Kaltenbrunner.

W Auschwitz funkcjonariuszami gestapo byli formalnie esesmani zatrudnieni w Wydziale *Politycznym i z powodu tej podwójnej zależności służbowej zachowywali pewną autonomię w stosunku do komendanta obozu.

RUCH OPORU

Zorganizowana działalność konspiracyjna w obozie Auschwitz była początkowo prowadzona przez polskich więźniów *politycznych – jednym z jej inicjatorów był Witold *Pilecki. Działalność konspiracyjną organizowały wtedy polskie grupy wojskowe i polityczne – socjalistów oraz narodowców. W 1942 r. grupy te połączyły się w jedną organizację podległą Związkowi Walki Zbrojnej-Armii Krajowej (ZWZ-AK). Jej pierwszym przywódcą został Kazimierz Rawicz, wywieziony później do obozu Mauthausen, a do czołowych działaczy należeli m.in. Juliusz *Gilewicz i Jan *Karcz.

Wraz z deportacją do obozu więźniów różnych *narodowości, przede wszystkim Żydów, powstawały kolejne grupy ruchu oporu: żydowskie (m.in. Jankiel Handelsmann, Josef Dorębus, Załmen *Gradowski), austriacka i niemiecka, czeska, francuska, rosyjska i jugosłowiańska.

W 1943 r. niektóre z nich, na ogół o lewicowym charakterze, utworzyły wraz z częścią polskich lewicowców organizację pod nazwą Kampfgruppe Auschwitz (Grupa Bojowa Auschwitz), do której należeli m.in. socjalista Józef *Cyrankiewicz i komunista Hermann *Langbein. Rok później organizacja ta wraz z członkami obozowej AK powołała Radę Wojskową Oświęcim (RWO).

Do głównych celów konspiratorów, niezależnie od narodowości, należały m.in.: zdobywanie, a następnie rozdzielanie żywności i lekarstw, przekazywanie współwięźniom wiadomości spoza obozu oraz informacji o sytuacji w obozie na zewnątrz, przygotowanie *ucieczek. Ponadto kierownictwo RWO przygotowywało plany zorganizowania zbrojnego powstania przeciwko *załodze obozu przy wsparciu polskiego ruchu oporu, działającego na zewnątrz obozu. Nie zostały one jednak zrealizowane z powodu zbyt dużej dysproporcji sił, a także z braku możliwości ukrycia kilkudziesięciu tysięcy więźniów po ich ewentualnej ucieczce z obozu. Jedynym zbrojnym

działaniem podjętym przez więźniów Auschwitz był bunt członków *Sonderkommando z października 1944 r., który jednak zakończył się niepowodzeniem.

RUMKOWSKI CHAIM MORDECHAJ

Urodził się w 1877 r., przed wojną handlarz tekstyliami, później kierownik sierocińca „Helenówek” w Łodzi. Od października 1939 r. w kontrowersyjny sposób pełnił funkcję przewodniczącego Judenratu w getcie

10.10.44.
Stan liczn.: Auschwitz I 18457 / Mauthausen 2692
Birkenau 22061
Auschwitz III 13288

4. F.K.L. (Frauenlager) → 53786
27057
80839

Goldschau 490	Au I.: Polen 8317
Zwischenw. 1666	BV " 126
Buna-W. 6571	Aso " 296
Einm.-W. 720	D 672
Neu Dachs 2000	BVD. 229
Sonnenw. 49	Aso D 178
Einm.-Gruppe 640	C 176
Weiße Hoffnung 437	BVC 170
Luziska 477	Aso C 158
B-minn 150	Russen 2985
W-hof Birken. 210	Frans 155
" " Bulitz 157	Jugosl 66
" " Busly 505	Holl 9
	Rum 2
	Zig 479 (Männer)
	Ez.H. 9 (Rett-Russen)
	J.B.V. 20
	§ 175 22
	R.S.V 650

Au I. Juden: 10 19
P. 1820
D 44
Fr 765
slaw. 99
E 115
Korai 24
Holl 282
Belg 224
gr. 448
Jal 9.

11022
13288
484
784

5

Sporządzony przez obozowy ruch oporu gryps z informacją o stanach liczbowych poszczególnych części Auschwitz